

*Харкевич Ю. І.,
аспірант кафедри криміналістики та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ,
ORCID ID: 0000-0003-2115-5119*

Науковий керівник:
*Вакулик О. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії внутрішніх справ*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/232-242>

УДК 343.98

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДЕРЖАВНИМ ФІНАНСУВАННЯМ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Анотація. Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах Пандемії.

Наукова стаття присвячена дослідженню спеціальних знань як їх характеристики в цілому, так і специфіці використання під час розслідування правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах Пандемії. Виствітлено форми використання спеціальних знань, їх класифікація в різні часи розвитку криміналістичної науки, зокрема, призначення судових експертиз; довідкова та консультаційна діяльність; ревізії та інші відомчі перевірки; перевірка за обліками; залучення спеціаліста при проведенні процесуальних дій; допит експерта; присутність слідчого при проведенні експертизи.

Акцентовано на значенні міжвідомчих перевірок, взаємодії правоохоронних органів з органами державного фінансового контролю. На основі наукових точок зору науковців, зроблена спроба надати пропозиції щодо уникнення окремих колізій в законодавстві з приводу призначення ревізії та інвентаризації слідчим. Привернуто увагу до використання моніторингу, фінансового аудиту, перевірки закупівель та моніторингу закупівлі.

Також, розкрито окремі аспекти консультативної форми використання спеціальних знань та участі спеціаліста під час проведення деяких процесуальних дій за зазначеною категорією кримінальних проваджень.

Виокремлено судові експертизи, які переважно призначаються при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах пандемії, серед яких: економічна, почеркознавча, технічна експертиза документів, комп'ютерно-технічна, телекомунікаційна, товарознавча, відео та звукозапису, судово-медична тощо. Всі зазначені досягнення підтверджуються статистичними даними та практичними прикладами.

Ключові слова: спеціальні знання, бюджетні правопорушення, охорона здоров'я, пандемія, коронавірус.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення привертають увагу правопорушення, пов'язані з використанням державних коштів. Вагома частина бюджетного фінансування щороку виділяється саме на сферу охорони здоров'я. Групи так званих медичних правопорушень включають найрізноманітніші статті Кримінального кодексу України, такі як кримінальні правопорушення, у сфері господарської діяльності з медичної практики; порушення права на безоплатну медичну допомогу, проти життя і здоров'я особи та інші. Зрозуміло, що для викриття та розслідування таких правопорушень правоохоронцям необхідні специфічні та поглиблені знання в різних напрямках науки та техніки. Тому у формуванні доказової бази вагоме місце відведено спеціальним знанням. Піднята тематика неодноразово досліджувалась вченими та попри численні дискусії стосовно визначень, форм, видів спеціальних знань, наукова спільнота наголошує, що використання спеціальних знань необхідно для розслідування кримінальних правопорушень та суттєво підвищує якість проведеного досудового розслідування.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Науковим підґрунтям для дослідження використання спеціальних знань та розслідування окремих видів злочинів зробили видатні вчені-криміналісти: Л. Ю. Ароцкер, Ю. П. Алєнін, О. М. Бандурка, В. П. Бахін, А. І. Вінберг, А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, І. І. Когутич, В. О. Коновалова, М. В. Костицький, В. К. Лисиченко, В. В. Лисенко, Г. А. Матусовський, І. В. Пиріг, М. А. Погорєцький, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Д. Б. Сергєєва, Р. Л. Степанюк, І. Я. Фрідман, П. В. Цимбал, В. Ю. Шепітько, В. І. Шиканов, О. Р. Шляхов, М. Г. Щербаковський, та інші. Але наукові розробки повинні

своєчасно оновлюватись задля відповідності потребам судово-слідчої практики. В умовах третьої хвилі Пандемії, спричиненої коронавірусними хворобами, зазначена тематика потребує окремого дослідження.

Метою статті є дослідження спеціальних знань у різних формах їх використання під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах Пандемії.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Отже, видатний український криміналіст М. В. Салтевський під спеціальними знаннями розумів постійно удосконалюванні набуті знання, вміння навички, які використовуються в будь-якій галузі людської діяльності, отримані в процесі спеціальної освіти, досвіду і практичної діяльності (за винятком професійних знань осіб, що здійснюють розслідування), необхідні для швидкого і повного розкриття і розслідування кримінального правопорушення, а також розгляду справи в суді¹.

В науковій літературі під час розслідування правопорушень значна увага приділяється судовим експертизам. Втім, спеціальні знання використовуються в різних формах та розглядаються криміналістами за різноманітними підставами, що постійно видозмінюються. Раніше радянські вчені виділяли лише дві законодавчо врегульовані форми використання спеціальних знань: участь спеціаліста в слідчих діях та проведення експертизи². Українські науковці розглядають форми спеціальних знань на ті, що прямо передбачені законодавством, та опосередковано. Або непроцесуальні та процесуальні форми. М. Г. Щербаковський, О. А. Кравченко, розширюють процесуальні форми на обов'язкове та факультативне застосування при проведенні процесуальних дій. Процесуальні форми використання спеціальних

¹ М В Салтевський, Криміналістика (у сучасному вигляді): підручник (Київ, Кондор, 2005) 588.

² М В Костицький, Використання спеціальних психологічних знань у радянському кримінальному процесі (Київ, НМК ВО, 1990) 58.

пізнань поділяються за характером дій, при проведенні яких вони використовуються, на слідчі та інші процесуальні дії¹. В свою чергу В. В. Семенов диференціює наступні форми: залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій, призначення судових експертиз, довідково-консультаційна форма, здійснення ревізійної перевірки².

Існує і розподіл всього на три процесуальні форми використання цих знань у досудовому слідстві залежно від суб'єктів, які ними володіють: слідчого, спеціаліста та експерта. Та попри визнання окремими науковцями найбільш правильним і можливим такого підходу, вони не відмовляються від проведення ревізій, допиту експертів, ревізорів та інших обізнаних осіб, що виходить за межі вказаного розподілу³.

В умовах сучасності науковці все більше надають перевагу ширшому підходу. Так, Г. С. Бідняк наголошує на існуванні таких форм використання спеціальних знань при розслідуванні правопорушень, як: призначення судових експертиз; довідково-консультаційній формі; ревізії та перевірка за обліками; залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; допит експерта; присутність слідчого при проведенні експертизи⁴. Звісно, в період стрімкого розвитку технологій, інформацію, необхідну для документування правопорушення, доречно отримувати внаслідок перевірки за різноманітними обліками. Присутність слідчого під час проведення експертиз не дуже розповсюджена форма використання спеціальних знань. Втім, не можна не погодитись з науковцями, які відмічають, що слідчий внаслідок

таких дій має можливість отримати інформацію про проміжні результати, надати експерту додаткову інформацію, що дозволяє запобігти призначенню додаткових експертиз та допиту експерта у подальшому⁵.

Найбільш ефективними формами їхнього використання саме при розслідуванні злочинів, пов'язаних із порушеннями бюджетного законодавства, Р. Л. Степанюк зазначає: а) отримання консультацій обізнаних осіб із різних питань; б) проведення ревізії; в) призначення експертиз; г) залучення спеціаліста для участі в проведенні окремих слідчих дій⁶.

Як ми бачимо, автори акцентують увагу на такій важливій для розслідування бюджетних правопорушень формі використання спеціальних знань, як ревізія. Втім, останнім часом порядок її проведення потерпає змін, на яких слід зупинитись. Йдеться про колізії окремих норм в законодавстві, які не дозволяють слідчому самостійно призначати проведення позапланових ревізій. Зокрема, Кримінальний процесуальний кодекс ч. 2 ст. 93 КПК України передбачає, що збирання доказів можливе за допомогою витребування та отримання висновків ревізій та актів перевірок, а ч. 2 ст. 89 КПК України визначає акти перевірок як джерело доказів. Проте в Ухвалі Верховного суду України зазначено що з 15 липня 2015 року прокурор і слідчий не мають повноважень «призначати ревізії і перевірки», оскільки підпунктом 12 пункту 5 Розділу XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про прокуратуру» з переліку повноважень прокурора (у статті 36 КПК) і слідчого (у статті 40 КПК)

¹ М. Г. Щербаківський, А. А. Кравченко, Применение специальных знаний при раскрытии и расследовании преступлений (Харьков, Ун-т внутр. дел, 1999) 78.

² В. В. Семенов, Спеціальні знання при розслідуванні злочинів (зміст, організація, використання) (автор. реф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київська національна академія внутрішніх справ України. К., 2006) 20.

³ О. Шаповал, Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у бюджетній сфері України Віче (2014) 8 *Науковий журнал* <<https://veche.kiev.ua/journal/4150/>> дата звернення 19.08.2022.

⁴ Г. С. Бідняк, Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств: монографія (Дніпро, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019) 170.

⁵ Там само.

⁶ Р. Л. Степанюк, Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у бюджетній сфері України. Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. (К., ТОВ «Еліт Прінт», 2012, № 17) 102–108.

це повноваження було виключено. Ці положення процесуального закону також не дають повноважень слідчому судді надавати дозвіл на призначення перевірки. Вчені піднімали це дискусійне питання і намагались запропонувати практичні рішення. Поділяємо точку зору К. О. Чаплинського, В. А. Бідняк та Г. С. Бідняк, які пропонують внести відповідні зміни у ст. 93 КПК України та замінити вираз «витребування та отримання висновків ревізій та актів перевірок» на «призначення інспектування у формі ревізії». По-друге, правоохоронним органам використовувати акти планової ревізійної перевірки задля чого заздалегідь звертатися до органу державного фінансового контролю з пропозиціями про включення до плану перевірок тієї чи іншої установи. А також, під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я, окрім ревізії, акцентовано увагу на використанні інших форм державного фінансового контролю при розслідуванні злочинів, як: моніторинг, фінансовий аудит, перевірка закупівель та моніторинг закупівлі¹.

Науковці слушно зазначають і про аналогічну ситуацію з інвентаризацією, яка дозволяє виявити та зафіксувати розкрадання, крадіжки, привласнення, розтрати, нецільове використання матеріальних цінностей, порушення порядку їх зберігання і використання, що призвело до матеріальної шкоди. Виходячи з аналізу норм КПК України, слідчий не має права вимагати призначення інвентаризації самостійно, а також звертатися до суду з клопотанням про її призначення. Втім, під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання й оцінка. В процесі інвентаризації забезпечується:

1) виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів; 2) установлення лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку; 3) виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення; 4) виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання. На думку О. В. Курмана, єдина можливість призначити і провести інвентаризацію для слідчого – це поставити таке завдання ревізору, попередньо узгодивши з ним необхідність застосування даного методу фактичного контролю².

Будь-яка форма використання спеціальних знань не оминає усних чи письмових роз'яснень фахівців. За консультаціями до осіб, які володіють спеціальними знаннями у різних галузях, слідчі частіше за все звертаються для:

а) роз'яснення положень нормативних актів, що стосуються бюджетної сфери (з цією метою доцільно звертатися до фахівців у галузі фінансового права);

б) ознайомлення зі спеціальними питаннями – особливостями порядку виділення та використання бюджетних коштів, бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в державному органі чи установі (надати таку консультативну допомогу можуть ревізори, які проводили ревізію, а також службові особи Державної казначейської служби України або фінансових органів);

в) консультація стосовно акту ревізії та допомога в оцінюванні висновків ревізорів;

г) може виникнути потреба одержати додаткові відомості в галузі будівництва

¹ В. А. Бідняк, Г. С. Бідняк, К. О. Чаплинський, Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я: монографія (Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2019) 260.

² О. В. Курман, Використання спеціальних економічних знань на досудовому розслідуванні, *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* <<http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264971/260949>> дата звернення 19.08.2022.

(якщо злочинці використовували бюджетні кошти для фінансування витрат на будівництво), банківської справи (при розслідуванні фактів порушень бюджетного законодавства з кредитними коштами) тощо;

д) допомога при підготовці до окремих слідчих дій (для консультації залучають різних спеціалістів, зокрема, інженерів, економістів, бухгалтерів, криміналістів). Наприклад, при вирішенні питання призначення ревізії або судово-бухгалтерської експертизи фахівець у галузі бухгалтерського обліку може надати допомогу слідчому у правильно-му формулюванні запитань ревізора чи експерту. Крім того, спеціаліст іноді може підказати слідчому послідовність проведення слідчих дій у справі та допомогти з вибором тактичних прийомів, які доцільно застосувати при проведенні певної слідчої дії¹.

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах Пандемії, як і інших правопорушень в бюджетній сфері, вимагають таких процесуальних дій як тимчасовий доступ до речей та документів, обшук, огляд, допит, під час проведення яких М. А. Погорецький, О. О. Вакулик, Д. Б. Сергєєва радять залучати спеціаліста. Наприклад, вже на підготовчому етапі допиту визначаються місце і час проведення, вирішується питання щодо участі бухгалтера, економіста, і здійснюються такі організаційні заходи як підготовка робочого місця, відповідних технічних засобів і т.п.². За таких умов слідчому буде простіше провести слідчу (розшукову) дію чи то в конфліктній ситуації, чи безконфліктній. Допомога спеціаліста важлива і на подальших етапах процесуальних дій. Наряду з фахівцями економічних спеціальностей залучають

спеціалістів-криміналістів (для фіксації ходу процесуальних дій), медиків (для роз'яснення специфічної термінології), почеркознавців та будівельників (для відібрання документів, що мають значення) тощо.

Особливо, вважаємо необхідним привернути увагу участі спеціалістів під час проведення тимчасового доступу до речей та документів. Як справедливо зазначають науковці, під час проведення цього заходу, закладом, установою або організацією надаються тільки ті документи, які зазначені в ухвалі суду, спеціаліст може оцінити лише їх та вчасно зорієнтувати слідчого. На відміну від обшуку, де слідчий може розширити цей перелік та наголосити на вилученні іншої необхідної документації³.

Після отримання необхідних речей та документів, для надання їм статусу доказів призначаються судові експертизи. Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах пандемії, уповноважені особи звертаються як до експертів, що здійснюють судово-експертну діяльність в державних спеціалізованих установах, так і до судових експертів, які не є працівниками зазначених установ, але їх діяльність регламентована законодавством, зокрема, Законом України «Про судову експертизу». Останні проводять дослідження в більш короткі терміни, втім, мають обмежений спектр послуг. Тому, в більшості випадків перевага на боці державних спеціалізованих установ.

До них належать науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я Укра-

¹ О Шаповал, Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у бюджетній сфері України Віче (2014) 8 Науковий журнал <<https://veche.kiev.ua/journal/4150/>> дата звернення 19.08.2022.

² М А Погорецький, О О Вакулик, Д Б Сергєєва, Розслідування економічних злочинів: навч. посібник (Київ, ВД «Дакор», 2014) 176.

³ В А Бідняк, Г С Бідняк, К О Чаплинський, Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я: монографія (Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2019) 260.

їни; експертні служби: Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України¹.

З приводу призначення судових експертиз В. М. Глібко вказував, що це лабораторні дослідження об'єктів з метою встановлення їхнього фактичного стану; можливості проведення певних дій; обставин, за яких були проведені дії; невидимих слідів зашифрованого змісту; групової належності об'єктів або їх тожності². В розрізі нашого дослідження використовуються не всі види експертиз, а лише окремі з них.

Ми вже висвітлювали аналіз робіт попередників та матеріалів кримінальних проваджень за зазначеною категорією кримінальних проваджень, відповідно до якого надали перелік судових експертиз, які переважно призначаються при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах пандемії, зокрема:

економічна – 98%; почеркознавча – 87%; технічна експертиза документів – 71%; комп'ютерно-технічна – 31%; телекомунікаційна – 34%; товарознавча – 32%; відео та звукозапису – 19%; судово-медична – 22%; судово-біологічна – 21%; трасологічна (дактилоскопічні дослідження та інші) – 21%; матеріалів, речовин і виробів – 24%; будівельно-технічна – 25%; оціночно-будівельна – 23%; інші – 15%³.

Як ми бачимо, на криміналістичні експертизи припадає вагомий відсоток, проте, вирішальна роль належить економічній експертизі, яка проводиться за на-

ступними експертними спеціальностями бухгалтерського та податкового обліку, фінансово-господарської діяльності, фінансово-кредитних операцій. Для нас важливо встановити спричинені збитки, які мають певні відмінності у юридичному та економічному аспектах. Так, О. В. Аніщенко, О. Л. Данильченко зазначають, що сутність збитків як економічного явища полягає в тому, що суб'єкт господарювання зазнає додаткових майнових втрат та (або) не отримує доходи порівняно з витратами і доходами, що здійснюються та отримуються при оптимальному розвитку господарської операції. При цьому можуть бути збитки у формі додаткових витрат та у формі неoderжаних доходів⁴. Також, при вчиненні правопорушень групою осіб, варто встановити не тільки загальні збитки, а і окремо, спричинені кожним співучасником. Без висновку судового експерта це довести не можливо, тому визначальну роль поряд з іншими судовими експертизами при розслідуванні зазначених злочинів ми віддаємо саме економічній.

Нерідко, комплексний підхід використання спеціальних знань у вигляді призначення судових експертиз надає найбільший результат. Тому, паралельно з економічною, призначають технічну експертизу документів та почеркознавчу експертизу. За зазначеною категорією кримінальних проваджень, як правило, об'єктами почеркознавчої експертизи виступають підписи та короткі записи. Науковці достатньо приділили уваги рекомендаціям щодо збору необхідного порівняльного матеріалу. Але, як показують випадки з практики, призначити почеркознавчу експертизу з першої спроби

¹ Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII (зі змінами та доповненнями) (1994) 28 *Відомості Верховної Ради України* 232 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>> дата звернення 19.08.2022.

² В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В. А. Журавель та ін., Криміналістика: підручник для студ. юрид. ВНЗ / за ред. В. Ю. Шепітька (Київ, Видавничий Дім «Ін Юре», 2001) 576.

³ О. О. Вакулик, Ю. І. Харкевич, Окремі аспекти призначення судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах пандемії. Актуальні питання криміналістики та судової експертизи: міжвідомча наук.-практ. конференц. (Київ, НАВСУ, 2022) 23–26.

⁴ О. В. Аніщенко, О. Л. Данильченко, Збитки як предмет судової економічної експертизи у кримінальному провадженні <file:///C:/Users/409_2/Downloads/338-Article%20Text-677-1-10-20200405.pdf> дата звернення 19.08.2022.

вдається лише у 17% випадків, решта матеріалів спочатку потребує доопрацювання, про що судові експерти повідомляли в офіційних листах з конкретними вимогами щодо зразків почерку та підписів, і з яких 9% поверталась особі, що призначила експертизу без виконання.

Тому, окрім виконання загальних вимог щодо відбору порівняльних зразків почерку та підписів, зокрема, підготовки експериментальних, вільних та умовно-вільних зразків, найбільш результативним буде звернення до судового експерта за консультацією напередодні.

Під час призначення та проведення технічної експертизи документів за зазначеною категорією кримінальних правопорушень слідчого не стільки цікавить спосіб друку документів, скільки відбиток печатки або штампа, якими скріплено рукописи з бланком. При цьому на перший план виступають такі типові питання: яким способом нанесений відбиток печатки в документі? чи нанесено відбиток печатки в досліджуваному документі кліше наданої печатки? чи нанесено відбиток печатки в наданому документі печаткою, експериментальні та вільні зразки відбитків якої надані для порівняльного дослідження? чи нанесено відбиток печатки в наданих документах одним і тим самим кліше печатки (за відсутністю порівняльного матеріалу)?¹ Також, все частіше постає необхідність не тільки у визначенні способу друку документа, а і ідентифікації друкуючих пристроїв, зокрема, принтерів.

Приклад з Єдиного державного реєстру судових рішень. З метою досягнення обумовленої домовленості, ОСОБА_1, перебуваючи в приміщенні службового кабінету № 46 за місцем своєї роботи надав через інтернет мережу невстановлений досудовим розслідуванням особі наявний у нього фотознімок відтиску оригіналу печатки відокремленого підрозділу діагностичного центру, що в м. Рогатин, та вказав її розміри, які було ви-

користано під час виготовлення печатки. В подальшому невстановлена досудовим розслідуванням особа, за пособництвом ОСОБА_1 виготовила та передала останньому за допомогою служби доставки Нова пошта завідомо підроблену печатку, за що він сплатив грошові кошти в сумі 450 грн.

17 березня 2021 року, ОСОБА_1, перебуваючи в приміщенні вищезазначеного службового кабінету № 46 за місцем своєї роботи, за допомогою технічних засобів – власного персонального комп'ютера марки «Acer», моделі «Veriton X275», серійний номер DTVAMMD 001207010AF9203 та невстановленого досудовим розслідуванням периферійного друкувального пристрою (принтера), діючи умисно, з корисливих мотивів, повторно виготовив результати аналізу молекулярно-генетичного дослідження методом полімерної ланцюгової реакції (COVID-19) на ім'я ОСОБА_3, ОСОБА_4 та ОСОБА_5, які не проходили та біологічні зразки на предмет виявлення РНК вірусу SARS-CoV-2 не здавали, до яких вніс неправдиві відомості щодо результату дослідження «не виявлено/negative», які видані відокремленим підрозділом діагностичного центру в м. Рогатин, після чого підписав і завірив відтиском завідомо підробленої печатки зазначеного підрозділу. З огляду на зазначене, проведення експертних досліджень підписів, печатки, відбитків печатки на бланках та дослідження принтеру гарантує отримання доказів у кримінальному провадженні.

Якщо предметом дослідження попередніх видів судових експертиз був документ, як матеріальний носій інформації, тобто папір, на якому міститься інформація, що потребує перевірки. То в реаліях сьогодення не можливо навіть уявити вчинення подібного правопорушення без електронних документів. Майже по кожному правопорушенню призначаються комп'ютерно-технічні експертизи для

¹ Г. С. Бідняк, Технічна експертиза документів при розслідуванні шахрайств (2016) 2 (81) Науковий вісник Дніпропетровського державного університету в внутрішніх справах: Збірник наукових праць 261–265.

дослідження як комп'ютерної техніки, так і програмних продуктів. Об'єктами дослідження нерідко виступають жорсткі диски, телефони тощо.

Широко використовуються і телекомунікаційна експертиза, тобто дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) і засобів. Призначається для встановлення фактів та способів передачі або отримання інформації в телекомунікаційних системах; встановлення фактів та способів доступу до систем, ресурсів та інформації у сфері телекомунікацій; визначення якості надання телекомунікаційних послуг на рівні їх споживання; встановлення конфігурації та робочого стану телекомунікаційних систем та засобів; встановлення типу, марки, моделі та інших класифікаційних категорій телекомунікаційних систем та засобів; дослідження алгоритмів обробки інформації та її захисту у сфері телекомунікацій¹.

Також, серед інженерно-технічних експертиз має значення будівельно-технічна при необхідності дослідження об'єктів нерухомості, будівельних матеріалів, конструкцій та відповідних документів. Оціночно-будівельна – для визначення оціночної вартості будівельних об'єктів та споруд.

Основними завданнями товарознавчої експертизи є: визначення вартості товарної продукції; визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері; визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності; визначення змін показників якості товарної продукції; установа способу виробництва товарної продукції: промисловий чи

саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника; визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил².

З числа об'єктів товарознавчої експертизи, яка провадиться в експертних установах за зазначеною категорією проваджень, окрім медичних товарів та обладнання, можуть досліджуватись будівельні, меблеві, канцелярські товари, одяг, взуття, обчислювальна техніка тощо. При неможливості надати об'єктів в експертну установу, їх дослідження проводиться за місцезнаходженням.

Практика показує, що можливо вирішити і питання про вартість відсутнього майна. В цих випадках особа або орган, які призначили експертизу, повинні зазначити, на підставі яких матеріалів справи, що містять відомості про відсутні об'єкти, повинна провадитись експертиза (рахунки, товарно-транспортні накладні, описи у позовних заявах, протоколах допиту потерпілих та ін.), і надати експертові ці матеріали (їхні копії) або привести ці відомості у постанові (ухвалі) про призначення експертизи³.

Особа, що призначає експертизу, повинна зазначити станом на який час належить вирішувати питання щодо вартості майна.

Поділяємо наукову точку науковців, які наголошують, що судова експертиза призначається незалежно від того, чи володіють слідчий, прокурор, суддя спеціальними знаннями, призначаючи експертизу, оскільки фактичні дані, отримані шляхом експертного дослідження, не можуть бути відображені ні в якому процесуальному документі, окрім висновку експерта. Навіть, коли слідчий сам робить певний умовивід завдяки наяв-

¹ Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>> дата звернення 20.08.2022.

² В А Бідняк, Г С Бідняк, К О Чаплинський, Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я: монографія (Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2019) 260.

³ Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>> дата звернення 20.08.2022.

ним ознакам, що видимі неозброєним оком, без оцінки експерта, його наукового тлумачення на основі спеціальних пізнань вони не можуть бути обґрунтовані і виконувати роль доказу¹.

Висновки. Підсумовуючи, необхідно зазначити, що спеціальні знання під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах пандемії суттєво впливають на хід розслідування. Ґрунтуючись на наукових здобутках попередників та враховуючи аналітичні результати вивчення практики досудового та судового розслідування,

можемо зазначити форми використання спеціальних розслідування зазначених правопорушень: залучення спеціалістів для проведення слідчих (розшукових) дій, консультацій фахівців, відомчих перевірок (ревізій, моніторингу, фінансового аудиту, перевірки закупівель, моніторингу закупівлі) та призначення і проведення судових експертиз. При цьому переважно призначаються: економічна, почеркознавча, технічна експертиза документів, комп'ютерно-технічна, телекомунікаційна, відео та звукозапису, товарознавча, судово-медична та інші.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Only state register of court decisions] <<https://reyestr.court.gov.ua/>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
3. Polozhennia pro ekspertno-kvalifikatsiini komisii ta atestatsiui sudovykh ekspertiv [Provisions on expert qualification commissions and certification of court experts] zatv. nakazom Ministerstva yustytzii Ukrainy 03.03.2015 № 301/5 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia Instruksii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen [On the approval of the Instructions on the appointment and conduct of forensic examinations and expert studies and Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert studies] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>> data zvernennia 20.08.2022 [in Ukrainian].
5. Pro osnovni zasady zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini [About the main measures of implementation of state financial control in Ukraine] Zakon Ukrainy vid 26.01.1993 № 2939-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia inspektuvannia Derzhavnoiu audytorskoiu sluzhboiu, yii mizhrehionalnymy terytorialnymy orhanamy [On the approval of the Procedure for the inspection of the State Audit Service, its interregional territorial bodies] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.04.2006 N 550 N 550-2006-p <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro inventaryzatsiiu aktyviv ta zobov'язan [On the approval of the Regulation on the inventory of assets and liabilities] Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 02.09.2014 r. No 879 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
8. Pro sudovu ekspertyzu [On forensic examination] Zakon Ukrainy vid 25.02.1994 roku № 4038-XII (zi zminamy ta dopovnenniamy) (1994) 28 *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* 232 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
9. Ofitsiynyi sait Natsionalnoi politsii Ukrainy [Official web-site of the National police of Ukraine] <www.npu.gov.ua/news/Informacziya> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].

¹ Г. С. Бідняк, Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств: монографія (Дніпро, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019) 170.

10. Ukhvala Verkhovnoho Sudu vid 06.03.2018 u spravi № 243/6674/17-k [Decision of the Supreme Court dated 06.03.2018 in case No. 243/6674/17-k] <<https://taxlink.ua/ua/court/uhvala-verhovnogo-sudu-vid-06032018-u-spravi-243667417-k>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

11. Bidniak H S, *Teoriia i praktyka vykorystannia spetsialnykh znan pry rozsliduvanni shakhraistv* [Theory and practice of using special knowledge in fraud investigation] (Dnipro, Dnipropetrovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2019) 170 [in Ukrainian].
12. Bidniak V A, Bidniak H S, Chaplynskyi K O, *Teoretychni, pravovi ta prakseologichni zasady vykorystannia spetsialnykh znan pid chas rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh iz derzhavnym finansuvanniam v haluzi okhorony zdorovia* [Theoretical, legal and praxeological principles of the use of special knowledge during the investigation of crimes related to public funding in the field of health care] (Odesa, 2019) 260 [in Ukrainian].
13. Hlibko V M, Dudnikov A L, Zhuravel V A ta in., *Kryminalistyka* [Criminalistics] /za red. V. Yu. Shepitka (K., Vydavnychii Dim «In Yure», 2001) 576 [in Ukrainian].
14. Kostytskiy M V, *Vykorystannia spetsialnykh psykholohichnykh znan u radianskomu kryminalnomu protsesi* [The use of special psychological knowledge in the Soviet criminal process] (Kyiv, 1990) 58 [in Ukrainian].
15. Shcherbakovskyi M H, Kravchenko A A, *Prymenenye spetsyalnykh znaniy pry raskrytyy y rassledovanyy prestupleniy* [The use of special knowledge in the detection and investigation of criminals] (Kharkov, 1999) 78 [in Ukrainian].
16. Pyrih I V, Bidniak H S, *Vykorystannia spetsialnykh znan na dosudovomu rozsliduvanni* [Use of special knowledge in pre-trial investigation] (Dnipropetrovsk: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 2019) 140 [in Ukrainian].
17. Pohoretskyi M A, Vakulik O O, Serhieieva D B, *Rozsliduvannia ekonomichnykh zlochyniv* [Investigation of economic crimes] (Kyiv, 2014) [in Ukrainian].
18. Salteviskyi M V, *Kryminalistyka (u suchasnomu vyhladi)* [Forensics (in its modern form)] (Kyiv, Kondor, 2005) 588 [in Ukrainian].

JOURNAL ARTICLES

19. Anishchenko O V, Danylchenko O L, Zbytky yak predmet sudovoi ekonomichnoi ekspertyzy u kryminalnomu provadzhenni [Damages as a subject of judicial economic examination in criminal proceedings] <file:///C:/Users/409_2/Downloads/338-Article%20Text-677-1-10-20200405.pdf> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
20. Bidniak H S, Tekhnichna ekspertyza dokumentiv pry rozsliduvanni shakhraistv [Technical examination of documents during fraud investigation] (2016) 2 (81) *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav: Zbirnyk naukovykh prats* 261–265 [in Ukrainian].
21. Vakulyk O O, Kharkevych Yu I, Okremi aspekty pryznachennia sudovykh ekspertyz pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz derzhavnym finansuvanniam haluzi okhorony zdorovia v umovakh pandemii [Certain aspects of the appointment of forensic examinations during the investigation of criminal offenses related to state funding of the health care industry in the context of a pandemic] (Kyiv, NAVSU, 2022) 23–26 [in Ukrainian].
22. Kurman O V, *Vykorystannia spetsialnykh ekonomichnykh znan na dosudovomu rozsliduvanni* [Use of special economic knowledge in pretrial investigation] *Elektronne naukovye vydannia Analitychno-porivnialne pravoznavstvo* <<http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264971/260949>> data zvernennia 19.08.2022 [in Ukrainian].
23. Stepaniuk R L, *Vykorystannia spetsialnykh znan pid chas rozsliduvannia zlochyniv u biudzhethnii sferi Ukrainy* [Use of special knowledge during the investigation of crimes in the budgetary sphere of Ukraine] *Kryminalistychnyi visnyk: nauk.-prakt. zb.* (K., TOV «Elit Print», 2012, № 17) 102–108 [in Ukrainian].
24. Shapoval O, *Vykorystannia spetsialnykh znan pid chas rozsliduvannia zlochyniv u biudzhethnii sferi Ukrainy* [The use of the special knowledge is during investigation of crimes in the field of budgetary Ukraine] (2014) 8 *Viche, Naukovyi zhurnal* <<https://veche.kiev.ua/journal/4150/>> data zvernennia 19.08.2020 [in Ukrainian].

DISSERTATION

25. Semenov V V, *Spetsialni znannia pry rozsliduvanni zlochyniv (zmist, orhanizatsiia, vykorystannia)* [Special knowledge in the investigation of crimes (content, organization, use)] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09 / Kyivska natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy. K., 2006) 20 [in Ukrainian].

Kharkevych Y. I.,
Graduate Student at the Department
of Criminalistics and Forensic Medicine,
National Academy of Internal Affairs,
ORCID ID: 0000-0003-2115-5119

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/232-242>

**THE USE OF THE SPECIAL KNOWLEDGE IS DURING INVESTIGATION OF THE CRIMINAL
OFFENCES RELATED TO THE STATE FINANCING OF INDUSTRY OF HEALTH PROTECTION
IN THE CONDITIONS OF PANDEMIC**

Abstract. *The scientific article is devoted to the study of special knowledge, both its characteristics in general and the specifics of its use during the investigation of offenses related to public funding of the health care industry in the context of the Pandemic. Forms of the use of special knowledge, their classification at different times of the development of forensic science, in particular, the appointment of forensic examinations, are identified; reference and consulting activities; audits and other inspection reports; account verification; the involvement of a specialist in conducting procedural actions; interrogation of an expert; the presence of the investigator during the examination.*

Emphasis is placed on the importance of interdepartmental checks, interaction of law enforcement agencies with state financial control bodies. Based on the scientific points of view of scientists, an attempt was made to provide proposals for avoiding individual conflicts in the legislation regarding the assignment of audit and inventory to investigators. Attention is drawn to the use of monitoring, financial audit, procurement review and procurement monitoring.

Also, certain aspects of the consultative form of using special knowledge and the participation of a specialist during some procedural actions under the specified category of criminal proceedings are disclosed.

Forensic examinations are singled out, which are mainly appointed during the investigation of criminal offenses related to state funding of the health care industry in the context of a pandemic, including: economic, handwriting, technical examination of documents, computer and technical, telecommunications, commodity studies, video and sound recording, forensic, etc. All mentioned achievements are confirmed by statistical data and practical examples.

Key words: *the special knowledge, budgetary offences, health protection, pandemic, coronavirus.*